אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ. ומפרש למ"ד (לעיל מח:) אין עובדין לכוכבים הכ"ע כגון שהיתה עבודת כוכבים של ישראל או של עובד כוכבים והשתמוה לה ישראל ונירוסלמי מוקי כגון שהשתמוה לכל מאן ומאן וכן פ"ה: **בית** שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים. פרש"י שתמלית בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו וכן בשמוך גבי מאן שתמלה מתחלה לצימוס (ד) מקום מושב של עבודת כוכבים ועובדים את הצימוס בעבודת כוכבים עצמה ויפה כוון מזה דומלי ל"ל שהבית והמאן נעשו ליעבד דמי להיות משמשי עבודת כוכבים הם ממרינן (לעיל יט:) משמשי עבודת כוכבים אינן מסוירים על שיעבדו ולילו בגמרא קמלר גבי בית בנה מע"פ שלא השתמוה וגבי מאן מלקמני תלנה מתחלה משמע דלא עבד (ה) בה כבר דמי עבד בה ל"ל תלינה מתחלה לכך פ"ה גבי תפילין (ברכות דף כג:) ממרינן לר בית ולא מזמניה וכן זו נמי לא ליבעי תלינה מתחלה מי עבד בה מיהו מתוך לשונו משמע שהבית והמאן נעשו להיות עבודת כוכבים ומגד עבודת כוכבים עובדים הבית והמאן וק"ק דגבי משירה בשמוך אין לפרש כן שיהא נטוע לשום בתמיו עבודת כוכבים ומגד עבודת כוכבים עובדין [את] המילן המילן ממרינן בגמרא (ו) ריש ד"ה ומילו ר"ש לומר הואיל ולעורה הם עובדין ניתר להם את המילן ולא קאמר לעגד עבודת כוכבים עובדין את המילן לכן נלאה לפרש בכל שלשתן שבנה וחגד ונטע ליהיות עבודת כוכבים עלמה והא דנקט גבי מאן לצימוס מע"ג דשתם צימוס רגילות הוא להיות משמש עבודת כוכבים כמו צימוס של מלכים מ"מ נקט צימוס שלא היתה תשובה בעיניהם לעבדה אלא לותם שדומה לצימוס לפי שהיה עובד כוכבים:

אבן שחצבה מתחלה. ס"ה דהוה מלי למינקט זקפה להשתמוות לה כדפ"ר יהודה (לעיל דף מו.) גבי לבנה ונ"ל דלא דמי דהא דפ"ר יהודה דזקיפתה מוקרתה היינו דהשתמוה לה עובד כוכבים דאמר שנאיחוה לבלי מאר ואבדוהו מן הארץ ומשו"ה לא מלי למינקט אלא זקפה אבל הא דקתני אבן שחצבה מתחלה לשם עבודת כוכבים היינו דהשתמוה לה עובד כוכבים דאמר שנאיחוה לבלי מאר ואבדוהו מן הארץ ומשו"ה מלי למינקט חצבה ולא זקפה ומיהו לפי מה שפ"ה בגמרא דמתני' מתיא כמ"ד מוקרתה מיד ודאי הוי רבותא טפי מזקפה אע"ג דלא מלבה דמתסר מליבה כדמשמע לעיל דלא נקט חלבה כמו בבית בגמי ובאוקימנא כדרך שנאמרה ביום בצניעות מכוסה כך נאמה בלילה בצניעות ג) אם היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים ידיו מחצה למחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ ר' עקיבא אומר מטמא אפילו במשא כנדה כו': **מתני'** שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור כולו לעולם. אבל אם בנאו לשום בית דירה ואח"כ סיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים נוטל הסיוד והכיור שחידש לשם עבודת כוכבים והבית מותר. לא סייד ולא כייר ולא חידש אלא הכניס עבודת כוכבים לתוכו והוציאה הבית מותר. ובא רב והוסיף אפילו לא בנה זה הבית לשום עבודת כוכבים אלא השתחוה לבית אסרו. והא דתנן במתני' שלשה בתים הוא ולא מבטיל אלא בנתיצה לפיכך חשיב להו בחד: שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס פי' בימוס במה. והיא מצבה של אבן אחת הרי זו אסורה לעולם סיידה וכיירה בגופה של אבן וחידש נוטל מה שחידש והאבן מותרת. העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זה מותרת:

נידון מחצה על מחצה. לותו חלק של עבודת כוכבים לינו עולה לו בכניסת ד' לתות לבל חלקו עולה לו אלא היה עניו שתי תתות מונה המתה שלו וכותם עוד ג' לתות לתוך שלו: **אבניו ועציו ועפרו.** של לותו כותל מטמאין כשרץ לפיכך חלקו לפי שתין בירכה. **שרץ** אין מטמא במשא: **שקץ.** לשון שרץ: **נדה מטמאה במשא.** לכתיב[1] וכל הנוגע בכל כלי לאשר תשב עליו (ג) נשא לותה ועט"פ שלא נגעה שתפילו היו עשרה כלים זה על זה כולן בכלל לאשר תשב עליו הן: **תזרס כמו דוה.** בעבודת כוכבים מישתעי: **גמ' דעביד ליה בהכ"ס.** שנפנה שם: **ופח נעי לניעוחא.** ולתן תנן לאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודת כוכבים לפי שבונהו לעבודת כוכבים: **במקום שנפנה ביום.** שלריך לניעות ופע"ג דשניעו בפ' הרואה (ברכות שם.) לא תיעמ במקום שיהא לריך להתרחק בלילה כביום שלא ליעמ כדרך שנפנה ביום שיהא נפרע מיושב וכשיעור שנתנו חכמים טפח וטפחיים מ"מ ש"מ דבשיעו נמי בלילה לניעות והכא ליכא לניעות דתזו ליה בני עבודת כוכבים: **היזמי והיגי.** קולים וברקים: **מתני' שלשה בתים הן.** לענין ביטול עבודת כוכבים: **בית.** שתפלת בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עלמו: **הרי זה אסור.** לכל הבית הוי עבודת כוכבים ואם השיב העובד כוכבים ממנו ממון קלת ואם של ישראל הוא אסור על שיבטלנו שיתן ממנו קלת ואם של ישראל הוא אסור לצימוס וסילקה הרי זו מותרת: **סיידו וכיידו לעבודת כוכבים.** שהיה בית בנוי לירית לדם והקלהו לעבודת כוכבים וטתו בסיד ועשה בו ליורין לעבודת כוכבים: **נוטל מה שחידש.** אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית שהיה בנוי לירית לדם והקלהו לעבודת כוכבים ואם בא ישראל לבטל מה שחידש ע"י עובד כוכבים אינו יכול שהרי עשה בו ליורין לעבודת כוכבים: **נוטל מה שחידש.** אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית שהיה בנוי לירית לדם והקלהו לעבודת כוכבים ואם בא ישראל לבטל מה שחידש ע"י עובד כוכבים אינו יכול שהרי עשה בו ליורין לעבודת כוכבים: **גמ' אמר מר חנינא מסורא** דעבד ליה בית הכסא והא בעי צניעותא דעבד ליה בית הכסא דלילה והא אמר מר איהו צנוע הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואע"ג דאוקימנא בבדרך מיהו צניעותא בעי למעבד דעבד ליה לתינוקות א"נ דגדיר ליה בהיזמי והינגי: **מתני'** שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור סיידו וכיידו לעבודת כוכבים וחידש נוטל מה שחידש הכנים לתוכה עבודת כוכבים והוציאה הרי זה מותר: **גמ'** אמר רב המשתחוה לבית אסרו אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי והאנן בנאו תנן בנאו אע"פ שלא השתחוה לו השתחוה אע"פ שלא בנאו א"ה הני שלשה ארבעה הוו כיון דלעניין ביטול בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה: **מתני'** שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה סיידה וכיידה לשם עבודת כוכבים נוטל מה שסייד וכייד ומותרת העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקה הרי זו מותרת: **גמ'** א"ר אמי והוא שסייד וכייד בגופה של אבן והא דומיא דבית תנן ובית לאו בגופיה הוא ומיתסר בית נמי איכא ביני אורבי מי לא עסקינן דשייע והדר שייעיה אלא כי אתמר דרבי אמי לעניין ביטול אתמר ואע"ג דסייד וכייד בגופה של אבן כי נטל מה שחידש שפיר דמי דמהו דתימא כיון שסייד וכייד בגופה של אבן באבן שחצבה מתחלה לעבודת כוכבים דמיא ותיתסר כולה קמ"ל: מתני'

עובד כוכבים לתמר שליחומיה דישראל עניד כיון דגלי דעתיה לבעבודת כוכבים נתכוין אבל הכא בחציבה לבד נשקרה משום דהוי מעשה חשוב וה"ג תמר בגמרא בנה מע"פ שלא השתחוה וה"ג נימא מצבה מע"פ שלא השתחוה [ומיהו לפי מה שפ"ה בגמרא דמתני' מתיא כמ"ד מוקרתה מיד ודאי הוי רבותא טפי מזקפה אע"ג דלא מלבה דמתסר מליבה כדמשמע לעיל דלא נקט חלבה כמו בבית בגמי ובאוקימנא כדרך שנאמרה ביום בצניעות מכוסה כך נאמה בלילה בצניעות ג) אם היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים ידיו מחצה למחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ ר' עקיבא אומר מטמא אפילו במשא כנדה כו': **מתני'** שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור כולו לעולם. אבל אם בנאו לשום בית דירה ואח"כ סיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים נוטל הסיוד והכיור שחידש לשם עבודת כוכבים והבית מותר. לא סייד ולא כייר ולא חידש אלא הכניס עבודת כוכבים לתוכו והוציאה הבית מותר. ובא רב והוסיף אפילו לא בנה זה הבית לשום עבודת כוכבים אלא השתחוה לבית אסרו. והא דתנן במתני' שלשה בתים הוא ולא מבטיל אלא בנתיצה לפיכך חשיב להו בחד: שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס פי' בימוס במה. והיא מצבה של אבן אחת הרי זו אסורה לעולם סיידה וכיירה בגופה של אבן וחידש נוטל מה שחידש והאבן מותרת. העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זה מותרת:

העמיד עליה עבודת כוכבים (ז) **ובטלה הרי זו מותרת.** ולא"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין דהא מלינן לרבנן קמ מוקמינן לה בגמ' דממרינן לילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והכא משתמה לא נטע מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך מ"מ כל זמן שלא בטלה לילורת דרבנן ליכא שבשעה שעבודת כוכבים נראית מתחת נראה כאילו נטועה מתחילה לכך: **והאנן** בנה תנן. הוה מלי למימר ולישנמיך בימוס דתלוש הוא נמי תנא חצבה שלא חצבה וה"ה השתמוה וה"ג בנה וה"ה השתמוה ה"ג **אי הכי ג' ארבעה הוו.** גבי בימוס נמי ליכא למיפרך הכי דהא השתמוה לצימוס לילור ובתד שיעור מתרלי: **והוא** א] **שסייד וכייד בגופה של אבן.** פ"ור"י כי (ח) לאו דוקא נוטל מה שחידש ואו לא ל"ל אפילו לא סייד בגופה של אבן נמי נוטל מה שחידש שלא נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונוטל:

גדעו

אשירא ור' אמי מבטולי קאי וה"ק אפי' סייד בגופיה קגי לה בהא ביטולא דמתני' ולא בעי ביטול דעובד כוכבים: **ומיבעי עובד כוכבים לבטלה** או אם היתה של ישראל תאסר עולמית ק"ל דלא חייל אם עבודת כוכבים שלא בחידוש: **ככנים לאוכו עבודה כוכבים.** ואת הבית עלמו לא נתכוין לעבוד ולא הקלהו לתשמיש עבודת כוכבים שלא לפי שעה הכניס לתוכו עבודת כוכבים: **גמ' תנוס ונכנוף חכרו.** מבני בית תלוסין ונגלן וחבלן בקרקע: **אע"פ שלא השתחוה.** וקסבר תנא דידן עבודת כוכבים לסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה: **לענין ביטול בנה והשתחוה חד חשיב ליה.** דבין בנה בין השתחוה כולו לסור אם של עובד כוכבים היא לריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטילה עולמית: **מתני' שלש אבנים הן.** לענין ביטול עבודת כוכבים: **אבן שחלבה.** מן הלר: **מתחלה לצימום.** מקום מושב עבודת כוכבים שמושיב הגלח עליה ועובדין את הצימום כעבודת כוכבים עלמו[2]: **הרי זו אסורה.** ואפי' לא העמיד עליה ואם עובד כוכבים חלבה לריך עובד כוכבים לבטלה ולאחר ממנה מעט עד שתפגוס ואם ישראל חלבה לעבוד עליה עבודת כוכבים אסורה עולמית: **סיידה וכיידה לעבודת כוכבים.** והיא היתה חלובה ועומדת: **נוטל.** ישראל מה שחידש העובד כוכבים וזורק לרוח והאבן מותרת אלא נעשה עבודת כוכבים אלא החידוש: **העמיד עליה עבודת כוכבים.** לפי שעה ולא הקלה את האבן לצימום וסילקה הרי זו מותרת ואין לריכה ביטול: **גמ' והוא שסייד וכייד בגופה של אבן.** שאפקך בה לורה בגרזן אבל סייד וכייד עליה ע"י טיח מותרת אלא ביטול הוא ולא עבדה עובד כוכבים: **ופח ניע.** סיוד וכיוד שלא חינה נעשה ע"י תקיקה אלא טח על הכותל: **ניני אורבי.** אין לבינה לבינה מכניסו והוה ליה בגופה: **מי לא עסקינן.** כלומר מתניתין סייד וכייד שתמת קתני ומי לא משמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם לסור והדר אתי ושייעיה לשם עבודת כוכבים וקתני נוטל אלא שגי אלא בטילה הכא בטיל אאין נאסר אלא מגי אלא מידוש והוה מידוש שבטל[3] לסור בהשתה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתמוה לה עובד כוכבים אחרי כן נאסר כל הבית ובעי עובד כוכבים לבטלו ואם השתמוה לה ישראל היא אין לה בטילה עולמית: **ככנים לאוכו עבודה כוכבים.** ואת הבית עלמו לא נתכוין לעבוד ולא הקלהו לתשמיש עבודת כוכבים שלא לפי שעה הכניס לתוכו עבודת כוכבים: **גמ' תנוס ונכנוף חכרו.** מבני בית תלוסין ונגלן וחבלן בקרקע: **אע"פ שלא השתחוה.** וקסבר תנא דידן עבודת כוכבים לסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה: **לענין ביטול בנה והשתחוה חד חשיב ליה.** דבין בנה בין השתחוה כולו לסור אם של עובד כוכבים היא לריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטילה עולמית: **מתני' שלש אבנים הן.** לענין ביטול עבודת כוכבים: **אבן שחלבה.** מן הלר: **מתחלה לצימום.** מקום מושב עבודת כוכבים שמושיב הגלח עליה ועובדין את הצימום כעבודת כוכבים עלמו[3

מתני׳ הרי זו אסורה. עד שיבטלנה לעובד כוכבים: **גידעו.** עובד כוכבים לו ישראל לעבודת כוכבים לצורך עבודת כוכבים לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא כגר היה נוטע כשבא ישראל ליהנות ממנו: **נוטל מה שהחליף.** ומוכרו כדין משרה ועיקרו מותר בהנאה:

גמ׳ והוא שהבריך (ג) **בגופו.** מלותה הברכה והרכבה היו מליפותיו דס״ל הך גידולין הנטועין מתחלה לכך למי נלו הכי לפילו מידום לף מיתסר: **גידעו תנן.** משום מעשה פורתא שיוני בעלמא להיכירא מיתסר: **לענין ניטוף תיפמר.** ולף לענין מחלת מיסור לומר שפם לף הבריך בגופו לף יהא לריך ביטול חלף מבימול קלי דכי מבמל ליה ישראל סגי בהכי מע״ג דנעשה מעשה בגופו של מילן: **אמר לך שמואל.** תלמודא מהדר הכי מני שמואל לתרומי: **הא מני רבנן היא.** דפליגי עליה דרבי יוסי בר יהודה ומתרי מילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר הלכך גידעו ופיסלו הוי (ד) כנטוע מחלה לכך דמשום גידוע מחליף טפי ומיתסרא אבל לף גידעו לף: **מתקיף לה רב חסי.** מתי דוחקין לתוקמא לשמואל בליבא דתנאי: **ממאי דרבנן ור׳ יוסי בסופפת פליגי.** לרבנן שריף ולשמואל תנאי היא: **דלמא תוספתא דברי הכל אסור.** בהשתמוה ולשמואל דברי הכל היא: **ובעיקר לילן פליגי דרבי יוסי סבר.** עיקר לילן לאסור לפי׳ היכא דלף נטעו מתחלה לכך: **דכתיב ואשריהם תשרפון.** לשריפה לשון שריף לשון נטוע ולבסוף עבדו: **ורבנן סברי.** לילן שלף ניטע לכך שרי דכתיב ואשריהם תגדעון משמע יש לשרה שלין עיקרה לאסורה ללף גידועה ועיקר תשתר בתרך לנורך. ולי משום ואשריהם תשרפון למשמע כל הלילן בנטוע מתחלה לכך קאמר ולפי לשון רבים דקרא לכל לאסרות שבאר לכסא הנטועות מתחלה לכך קלי: **ורי יומא הא לא תרלינן.** בשמעת לשעל דכי יוסי יליף טעמא דלילן שנטעו ולבסוף עבדו מושריהם תגדעון למשמע מודה הוא לעיקרו מותר ובתוספתא פליגי: **ליפוך.** תרומת דרבנן לרבי יוסי ורבי יוסי לרבנן דהא לף בהדיא שמעינן ליה לרבי יוסי דליף טעמא מושריהם תגדעון דהא רבי יוסי ואשריהם תשרפון בתא נסב ליה למילתיה ומתן הוא דקשיא לן הא מיבעיא ליה לבטנטעו מתחלה לכך ולוקימנא בטעמים מושריהם תגדעון

מתני׳ שלש אשרות הן [א]אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים הרי זו אסורה [ב]גידעו ופיסלו לשם עבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף [ג]העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה הרי זו מותרת: **גמ׳** אמרי דבי ר׳ ינאי והוא שהבריך והרכיב בגופו של אילן והאנן גידעו ופיסלו תנן אלא כי איתמר דרבי ינאי לענין ביטול איתמר [ד]דאף על גב דהבריך והרכיב בגופו של אילן כי נטל מה שהחליף שפיר דמי דמהו דתימא כיון דהבריך והרכיב בגופו של אילן כאילן שנטעו מתחלה דמי וליתסר כולה קמ״ל אמר שמואל [ה]המשתחוה לאילן תוספתיה אסורה מתיב רבי אלעזר גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף גידעו ופיסלו אין לא גידעו ופיסלו לא אמר לך שמואל הא מני רבנן היא ושמואל דאמר כרבי יוסי בר יהודה דאמר [ו]אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור מתקיף לה רב אשי ממאי דרבי יוסי בר יהודה ורבנן בתוספת פליגי דלמא תוספת לדברי הכל אסור ובעיקרו פליגי דרבי יוסי בר יהודה סבר עיקרו נמי אסור דכתיב [ז]ואשריהם תשרפון באש ורבנן סברי עיקר אילן שרי דכתיב [ח]ואשריהם תגדעון [ט]איזהו אילן שגידעו אסור ועיקרו שרי הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו וכי תימא הא דלא מתרצינן הכי איפוך רבנן לדרבי יוסי בר יהודה ודרבי יוסי בר יהודה לרבנן אם כן גידעו ופיסלו מאן קתני לה לא רבנן ולא רבי יוסי בר יהודה אי רבנן בלא גידעו ופיסלו נמי תוספת אסורה אי רבי יוסי בר יהודה עיקר אילן נמי אסור אי בעית אימא רבנן ואי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה בלא גידעו ופיסלו עיקר אילן אסור בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי אדעתיה דבתוספת ניחא ליה בעיקר אילן לא ניחא ליה איבעית אימא רבנן גידעו ופיסלו איצטריכא ליה ס״ד אמינא כיון דעבד ליה מעשה בגופיה עיקר אילן נמי ליתסר קמשמע לן: **מתני׳** איזו אשרה כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר״ש אומר [י]כל שעובדין אותה ומעשה בציר אילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו גל אמר להן ר״ש בדקו את הגל הזה ובדקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר [יא] להן את האילן: **גמ׳** איזהו אשרה והא אנן שלש אשרות תנן ה״ק שתים [יב] לדברי הכל ואחת מחלוקת דר״ש ורבנן איזו היא אשרה שנחלקו בה ר״ש וחכמים כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר״ש אומר כל שעובדים אותה [יג]איזו היא אשרה סתם אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור דרמי בי שיברא ושתי ליה ביום אידם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא יהלכתא כשמואל:

מתני׳

גידעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא. מימה הא ללף מעני גדעו ופסלו מע״פ שלף השתמוה כו׳ דבפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) מסיק לשמואל הכא דמאי עסקינן בקבר נין וחשיב ליה תלוש והשם מדמי קבר לעבודת כוכבים ול״ל היינו טעמא דלא מעני ליה (ד) הכי לעיל דודאי יש חילוק בין אילן לבית דאילן שהוא מושרש בקרקע בטלה תפיסתו לבפריסת לעיל הלכך גידוע ופיסול בלא השתמוה ודאי לא היה מועיל כלום אפילו למ״ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד היינו בדבר תלוש דבתיב פסילי אלהיהם כיון שפסלו נעשה לו אלוה אבל זה שהוא מחובר ואין דעתו שיהיה עבודת כוכבים רק מה שיחליף אין לאסרו בלא השתמוה (ה) וכי נמי מעינו בחשבינן ליה (מוען דף טז.) בשביל שיודע שכותל הרי זה בבי יותן ואילן דבר שהשרש בקרקע חשבינן לחחובר לחי תימא הכי לא מעינו שוב זרע בלא הכשר ונראה בלא דחי להשם הפירות מיהא תלושין ומע״ג דהכותל מחובר מחכשרי אבל פירות שבאילן הכל מחובר וקל להבין והא בלא מעני ליה גדעו ופסלו אינטריכא ליה כדאמרי בשהקשו לעיל (דף מז:) גבי בית [ט] ואין לפרש משום דשמואל לית ליה הך שנויא משום דקא פליג עליה דרב ואמר דבית הוי כחחובר ועיקרו מותר בהנאה:

מתני׳ איזו אשרה כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר״ש אומר כל שעובדין אותה ומעשה בציר אילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו גל אמר להן ר״ש בדקו את הגל הזה ובדקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר (ו) להן את האילן: **גמ׳** איזהו אשרה והא אנן שלש אשרות תנן ה״ק שתים (ב) לדברי הכל ואחת מחלוקת דר״ש ורבנן איזו היא אשרה שנחלקו בה ר״ש וחכמים כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר״ש אומר כל שעובדים אותה (ג)איזו היא אשרה סתם אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור דרמי בי שיברא ושתי ליה ביום אידם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא יהלכתא כשמואל:

מתני׳

מתני׳ שלש אשרות הן. אילן שנטעו מתחלה לשום עבודת כוכבים הרי זו אסורה. גידעו ופיסלו לשם עבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף. העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה הרי זו מותרת. כמין כיסוח וגידול לשום עבודת כוכבים והחליף אמירין ונצרים נוטל מה שהחליף האמירים והנצרים ושאר האילן מותר. העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה האילן מותר: אמרי דבי ר׳ ינאי ואפילו הבריך והרכיב בגופו של אילן. כי נוטל מה שהחליף שפיר דמי ושאר האילן מותר: אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסורה. ומקשינן עליה והאנן גידעו ופיסלו (ד) לא. ופריק שמואל מתני׳ רבנן היא ואנא דאמרי כר׳ יוסי בר׳ יהודה דאמר בכי האי גוונא אילן מותר וגידעו אסור. ומתקיף עליה רב יוסף מאי דכי פליגי רבנן ורבי יוסי ב״ר יהודה בהאי פליגי דלמא תוספת אסורה בעיקר אילן ג) דרבנן סברי עיקר אילן אסור דכתיב ואשריהן תשרפון באש. וכשהאש שורפת מכלה את הכל. ור׳ יוסי סבר עיקר אילן מותר דכתיב ואשריהם תגדעון. גידעו ואשריהם תגדעון. ומקשינן אי הכי מתני׳ דקתני גידעו ופסלו מאן קתני ליה אי ר׳ יוסי בר׳ יהודה הא אמר עיקר אילן שרי הא תוספתו אסיר. אי רבנן למה לי גדעו ופיסלו. אפילו בלא גידוע ופיסול האילן עצמו אסור וכל שכן תוספתו אסירא. דהא אמרת בתוספתו כולי עלמא לא פליגי דאסירא. ופרקינן אי בעית תימא מתני׳ רבנן היא. וכי אמרו עיקר אילן בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי דעתיה דבתוספת שיוסיף להחזיר ניחא ליה לעובדו בשאר אילן לא ניחא ליה הלכך העיקר שרי ותוספת אסיר: איבעית תימא מתני׳ ר׳ יוסי בר׳ יהודה דאמר בכי האי גוונא אילן מותר ופסלו אצטריכא ליה מהו דתימא כיון דגדעו ופסלו כאילו מתחלה נטעו לכך ועיקרו נמי ליתסר. קמ״ל דאינו אסור אלא מה שהחליף: **מתני׳** איזוהי אשרה כל שתחתיה עבודת כוכבים ר׳ שמעון אומר כל שעובדין אותה. מעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו כו׳. ומקשינן והא שלש אשרות תנן. ופרקינן הכי קאמר שלש אשרות הן. שתים דברי הכל ואחת מחלוקת ר״ש ורבנן ואיזו היא מחלוקת ר״ש וחכמים כל שתחתיה עבודת כוכבים וכו׳ איזהו אשרה סתם. אמר רב כל שכומרין שומרין פירותיה ושמואל אמר כגון דאמ׳ הני תמרי נהוויין לשיכרא דבי ניצרפי ושתי ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכתא כשמואל:

ג) [נעיל מה: מו.], ד) [נעיל מה: מו.], ה) [תוספ׳ פ״ו ה״ד] עילוים עט:, ד) נס״ק נוסף מלילפו,

תורה אור השלם

1. וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּשַׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא:
דברים יב ג
2. כִּי אִם כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ:
דברים ז ה

גליון הש״ס

תום׳ ד״ה גדעו וכו׳ ואין לפרש משום דשמואל לית ליה. תמוה לי הא מ״מ מוכח לומר כן דגבי מתן אמנה דמיירי אע״פ שלא השתמוה דבהשתמוה למ״ל למנה מתחלה לגימוס הא בהשתמוה נאסר כיון דהוי מוגה וכמ״ש תוס׳ לעיל מע״ב ובמשנתין ד״ה והאנן ופ״ע: **בא״ד** וה״נ מצינו. לא ידענו למאי ליריך לרמיה זו הא מזון להדיא בסוגיין דמשתמוה לגבי מאכל דבהשתמוה אסור ולפי׳ בקונט׳ דלא ניחא ליה לגדעו ופסלו [ועיקר] דשמא לגדעו ופסלו לאוושי ליפטריך לגדעו ופסלו גמי עיקר אילן ולא בקרש״י בד יהודה:

מוסף רש״י

שגידדוהו. מה שהחליף מאילן כן, דקאמר מגדעון מכלל דעיקרו עוחד בקרקע ויהנה ממנו (לעיל מה:).

מסורת הש״ס

תורה אור השלם

1. וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּשַׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא:
דברים יב ג
2. כִּי אִם כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ:
דברים ז ה

גליון הש״ס

תום׳ ד״ה גדעו וכו׳ ואין לפרש משום דשמואל לית ליה. תמוה לי הא מ״מ מוכח לומר כן דגבי מתן אמנה דמיירי אע״פ שלא השתמוה דבהשתמוה למ״ל למנה מתחלה לגימוס הא בהשתמוה נאסר כיון דהוי מוגה וכמ״ש תוס׳ לעיל מע״ב ובמשנתין ד״ה והאנן ופ״ע: **בא״ד** וה״נ מצינו. לא ידענו למאי ליריך לרמיה זו הא מזון להדיא בסוגיין דמשתמוה לגבי מאכל דב

לא ישב בצילה. ולא דמי לגלו של היכל (פסחים דף כו.) להתם היכל לתוכו עשוי לשהא עשויה לגל ג"ץ מומרת לעבודת כוכבים שתי [פ] : **אי דאיכא דירכא אחרינא.** פי' קלר כזה לתי בעינן למימר אפי' לרוך יותר מס כן אין לדבר סוף: **ורבנן** סברי זה וזה גורם מותר. פי' רבינו שמואל ומ"מ לקרי לרבנן ירקות בימות החמה דלא דמי להכא עם זבל נפייה המהנה לגדל ולהחליף זבל הקרקע נמי שהוא של היתר מהני לגדל ולהחליף (ה) אבל לגורס דלא חיישינן שכולו לקור שחומה הנתה שהגל עושה להגין מן החמה אין הקרקע עושה וליכא נמי של אחר להיתר גורס עמו להגין מן החמה נמלאת כל הנחת הגל לאיסור ומי שפיר לפרה שנתפטמה בכרשיני היתר ושל עבודת כוכבים ביחד שמיסה הועילו לפטם הפרה ונקרע זה וזה גורם: **התם** דקאזיל **לאיבוד.** פי' בקונטרס לגמדה מתכוין וכבר בטלה והוי כעבודת כוכבים שנתפגרה מליה ונקה כה טועם למ"ד (לעיל מג:) עבודת כוכבים שנתפגרה מליה לסורה תקשי ואפילו למאן דשרי נמי הא אין מבטל יבראל עבודת כוכבים של עובד כוכבים ועוד דבשל יבראל נמי מיירי ר' יוסי מדמייתי לתיה (לעיל דף מד.) מעגל וממפלגת שהיא של יבראל ועבודת כוכבים של יבראל אינה בטלה עולמית לכן נראה לפרש דקמזיל לאיבוד דלא שכיח שיצא לזיבוד בזרי' לרוח אחין נופל כ"כ ביחד ומ"מ אפילו לכי תמי גוונא תייבי רבנן: **נוטעין** יחור של **ערלה.** וקמ"ל דלא גזרינן יחור אטו אגוז דמייחור לא שייך ביה ערלה: **ואין** נוטעין **אגוז של ערלה.** ס"ל דבאיסור נוטעת אגוז לכתחלה נמי לא פליגי רבנן תמי פליגי ואפי' אם כן לתילתו אמאי ערלה מסיפה יהודה אגוזים ואגוז ליעבד אסורים ספירות והא דנקט אין נוטעין אילי דמי ניחא נוטעין

תנא סיפא אין נוטעין שם

מתני' [א]לא ישב בצילה ואם ישב טהור ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא [ב]היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: **גמ'** לא ישב בצילה פשיטא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל צילה מכלל דבצל קומתה אם ישב טמא לא דאפי' לצל קומתה נמי אם ישב טהור והא קמ"ל דאפילו לצל צילה לא ישב איבא דמתני לה אסיפא ואם ישב טהור פשיטא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל קומתה מכלל דלצל צילה [ג]אפילו לכתחלה ישב [א] לא הא קמ"ל דאפילו לצל קומתה אם ישב טהור: ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא: מ"ט אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים מני רבי יהודה בן בתירא היא דתניא [ד]רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמאה באהל שנאמר [1]ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל: היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: איבעיא להו עבר או עובר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר עובר ורבי יוחנן אמר אם עבר ולא פליגי הא [ד]דאיכא דירכא אחרינא הא דליכא דירכא אחרינא א"ל רב ששת לשמעיה כי מטית להתם ארהיטני [ב] היכי דמי אי דליכא דירכא אחרינא ל"ל ארהיטני מישרא שרי ואי דאיכא דירכא אחרינא כי אמר ארהיטני מי שרי לעולם [ה]דליכא דירכא אחרינא [ג]ואדם חשוב שאני: **מתני'** זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והחזירין לא בימות החמ' ולא בימות הגשמים [ו]ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנביה נושרת עליהן והוה להן לזבל: **גמ'** למימרא דרבי יוסי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן אמרי זה גורם מותר הא איפכא שמעינן להו דתנן [ז]רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשה זבל ונאמר [2]לא ידבק בידך מאומה מן החרם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דר' יוסי אדרבי יוסי בשלמא דרבי יוסי אדרבי יוסי לא קשיא התם דקאזיל לאיבוד מתיר הכא דלא קאזיל לאיבוד אסור אלא דרבנן אדרבנן קשיא איפוך ואיבעית אימא לא תיפוך דר' יוסי כדשנין דרבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא [ח]מה שמשביח בעור פוגם בבשר הכא נמי מה שמשביח בנביה פוגם בצל וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור [ט](והתניא) [ז]רבי יוסי אומר [י]נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואמר רב יהודה אמר רב מודה רבי יוסי שאם [יא]נטע והבריך והרכיב מותר ותניא נמי הכי מודה רבי יוסי שאם

מתני' לא ישב בצילה. התי לל לגלו תחת נוף התילן הוא לתס כן לא [ו] מתני ליה ואס ישב טהור להא קתני סיפא לא יעבור תחתיה ואס עבר טמא לגל מן התילן והלתה הלכך לגלו אהל הוא שכשהמה במזרח או במערב יש לכל לתס לל תרוך וכשהמה עומדת בתמלע הרקיע תין לכל דבר לל לגל תחתיו: **פחיה.** (ב) נוף התילן שהתיהל עליו התילן: **ואס עבר טמא.** כלתפרש בגמרא: **היפה גוזלת לת הרבים.** [ג] שהיה נופה טוטה לרשות הרבים: **ועבר פחיה טהור.** להך טומלה דרבנן היל וקלא לתייתינן בגמרא לתסכתא בעלמא היל והכי נמי לתרי' בפ' ר' ישמעאל (לקמן נב:) להך טומלה דרבנן היל והיכא דגוזלת לת הרבים לל גזור רבנן: **גמ' פשיטא.** דלל ישב בצילה להל קל מיתהני מעבודת כוכבים: **לצל צילה.** [ד] שתרית (ג) שלל תרוך לכל דבר תלד וכל זמן שלל עברה תדע תרוך הלל לת תדע גובה קומת התילן הלל עד ומשוך תכאן ואילך הלל דק וקלוש והיל לל גלו ואלטריך לאשמועינן לאפילו בצל צילה לל ישב: **מלגל דצל קומתה אס ישב טמא.** בתמיהה. והלל לינו מן התילן הוא ולל תחת נופו: **לא לצל קומתה נמי אס ישב טהור.** ובלבד שלל ישב ממש תחתיה ומשום ריסת נקט לל צילה דקתני לל ישב לכתחלה ואשמעינן לאפילו בצל צילה לל ישב לגל סיפא ישב טהור לאפילו לגל קומתה קלי: **מלגל דצל צילה לכתחלה ישב.** בתמיהה. כיון לתוקמת מתני' לגל קומתה וריסת נמי דקתני לל ישב בצל קומתה מכלל דבצל צילה לכתחלה ישב והל קל מיתהני: **אס ישב טהור.** ובלבד שלל יהל תחתיה להל קתני לקמן לתי עבר טמא וכ"ש ישב: **ג"א לילא פקרובת עבודת כוכבים.** ומשל התילן מלהיל על התקרובת ועליו: **עבר.** לתי עבר לישב לו עובר לכתחלה: **כי מטית להתם.** רב ששת סבי נהורא הוה וחז מוסכו והיתה בעיניו לאבנה גוזלת לת הרבים ג"ל כי מטית להתם: **ארהיטני.** משכני בתרומה: **מתני' זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים.** שהתילן גס טוף קבה להן שמעכב התמה מלבא: **אבל לא בימות החמה.** שהלל יפה להן: **והזירין.** לטוג"ת בלע"ז: **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.** שהלל יפה לתזרת לעולם: **שהנגייה.** עליו ונסרין בימות הגשמים מן התילן: **גמ' זה וזה.** נגייה לתיסוך וקרקע עולם להיתר גורמין לירקות שיגדלו: **שוחק וזורה לרוח.** ולל תיית לזבל: **הפס קלויל לאיבוד.** לתבדה הוא מתכוין וכבר בטלה עבודת כוכבים ולל גרעה מעבודת כוכבים שנתפגרה מלליה הלכך ליכל זה וזה גורם שהרי תין כתן לתיסור כל כך לתפילו רבנן לל תסרי לגלו תשוס גזירה לשמא מגבה ליה כו' כלתוקימנא בריש פירקין (דף מב.): **הכא לא חויל לאיבוד.** שהרי לרכה כבר ותין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה הלכך תיסור הנאה הוא זה וזה גורם אסור: **חיפוך.** כולה מתני' ולל תשני דרבי יוסי מלרבי יוסי כלשנית: **לדשנין.** מעיקרא ולעולם זה וזה גורם לאסור ס"ל: **דרבנן.** מלרבנן לל קשיל תינהו נמי זה וזה גורם לאסור שבירת לף היל נעשית זבל והכל היינו טעמא דשרו לליכל גורם לתיסור כגון דמה שמשביח תילן לת תירקות בעליו פוגם בגל: **ורבי מרי.** (ד) [בתמורה] (דף כד.) גבי תין מרגילין בפסולי מוקדשים להפשיט דרך הרגיס כעין מפוח של נפחים בעלי מומין שנפדו ושחטן לגרכו ותע"פ שהעור נמכר ביוקר לאסור להרגיל לפי שזיון קדשים הוא שמקלקל הבשר קשה לן תם תמי תם שהיה להקדש הוא לתי הוא שרית ליה להרגיל ולמכור העור ביוקר הוא טפי פריך להו מעיקרא ושני רב מרי ליכל פסידא דמה שמשביח בדמי העור פוגם בדמי הבשר: **עלה** לל נאסר גגל הפירי הלכך גאגו לתיסור שמוזר ונעשה תילן: **יאור.** נוף: **שאס נטע** של ערלה מותר. גלמא כי גדל התילן וטוען פירות הוו להו הנך פירות בגרמא לגאגו לתיסור וקתני מותר: **והבריך פוגם בבשר.** מה שמשכר בדמי העור פוגם בדמי הבשר ותין כאן ריוח, לפי שמתירה לתתון העור ותותך הבשר ושוב תינה יפה לימכר (תמורה כד.).

[א] גב' לל הל קמ"ל לאפילו בגל קומתה אס ישב טהור. ג"א וכ"כ הטור לאבל הכמב"ם לל הגיה כן ולכן לה וכן הוא בירושלמי וכמ"ש פי' בענין אחר (ע"ש ס"ק י"ח ועי' ב"ן).

תורה אור השלם

1. וַיִּצָּמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מֵתִים:
תהלים קו כח
2. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ועבר וכו' טומאה דרבנן היא. עיין מוצין יג ע"ב תוס' ד"ה מקרומת: **תום' ד"ה לא וכו'** חומרא דעבודת כוכבים שאני. עיין לעיל דף יג ע"א תוס' ד"ה תלא ודף מג ע"ב תוס' ד"ה תלא תמרו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה לל יפה וכו' ל"ל הוה מתני ומס ישב: (ב) ד"ה מתמיה תחת נוף התילן: (ג) ד"ה גגל וכו' הצל תרוך: (ד) ד"ה ולכ"ג מני בבכורות גבי בעלי מומין שנפדו ושחטן לצרכו תין מרגילין וכו' של נפחים ותע"פ שהעור נמכר וכו' וקשיא לן: (ה) תום' ד"ה וכבן וכו' מהני לגלל ולהחליף ודמי שפיר לפרה שנתפטמה בכרשיני היתר ושל עבודת כוכבים ונקרע זה וזה גורם לגלל ולאיסור סס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גב' לל הל קמ"ל לאפילו בגל קומתה סס ישב טהור. ג"א וכ"כ הטור לאבל הכמב"ם לל הגיה כן ולכן לה וכן הוא בירושלמי וכמ"ש פי' בענין אחר (ע"ש ס"ק י"ח ועי' ב"ן).

מוסף רש"י

שהנבייה נושרת עליהן. על הירקות וסוס לוזבל וממלא בעל הירק נהנה מן הפשיים, נגייה הן העלין הנוטלין מן התילן ביימות הגשמים (לעיל מב.). **שוחק וזורה לרוח.** ממוקף עבודת כוכבים של מתכת (לעיל מב.) שלל יכבל פה ישרפל ליהנות ממנה (לעיל מג.). **מה שמשביח בעור פוגם בבשר.** מה שמשכר דמי העור פוגם דמי הבשר ותין כאן ריוח, לפי שמתירה לתתון העור ותותך הבשר ושוב תינה יפה לימכר (תמורה כד.).

מסורת הש"ס

ב) [נכרכות יט. וש"נ].
ג) [לעיל מב.], ד) לעיל מג: וש"נ, ה) [נכורות לג: תמורה כד.], ו) [ל"ל והתנן], ז) עלה פ"ח מ"ט, ח) [ועי' תוס' פסחים כו. ד"ה שתי וכו'].

פא א מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קמב סעי' ט:
פב ב ג מיי' שם ופיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף י:
פג ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט:
פד ו ז מיי' פ"י מהל' מעשר שני ונטע רבעי הלכה כ טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' יב:

לעזי רש"י

לייטוג"א. חסה.

רבינו חננאל

[מתני'] לא ישב בצל האשרה ואם ישב טהור. ואוקימנא בצל קומתה. וכ"ש בצל צילה שהוא טהור. לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא. מ"ט אי אפשר שאין שם תקרובת ועבודת כוכבים מאהיל בתקרובת עבודת כוכבים שנקראת זבחי מתים וכבר פרשנוה למעלה שמטמא כמת: היתה אשרה זו גוזלת את הרבים. פירוש היתה נוטה ברשות הרבים בפחות מכדי קומת האדם או בפחות מגמל ורוכבו. והיתה מסתרכת בבגדי בני אדם ומושכת אותם שנמצאת כאילו גוזלת. אם עבר תחתיה טהור שאין בראשי האמירין שיעור להאהיל. ואוקימנא אי ליכא דירכא אחריתי עובר בתחלה ואפילו הכי אם הוא אדם חשוב יהלך בריצה. ואם איכא דירכא אחריתי לא יעבור ואם עבר טהור: **ירושלמי** הרי הקבר אסור בהנאה וצילו מותר לאכול בו: **ירושלמי** זאת אומרת שאין טומאת המתים מחזורת. דלא כן (ו) אילו קבר שגוזל את הרבים ועבר תחתיו טהור: [מתני'] זורעין תחת האשרה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה שמתגדלין בצל האשרה בימות החמה שהצל טוב להן ואסור. בימות החמה ולא בימות הגשמים מפני שהנמיה נושרת פי' עלי האשרה נופלות על גבי הירקות הזרועין תחתיה והוה להן לזבל ומגדלת אותן. ומקשינן למימרא דרבי יוסי זה וזה גורם אסור סבירא ליה פי' הקרקע והנמיה שניהן גורמין גידול הירקות ורבנן דפליגי עליה דר' יוסי ושרו בירקות בימות הגשמים ולא חיישי ליה לנמיה. סברי זה וזה גורם מותר. והא איפכא שמענא להו דתנן ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. (ז) אבל הכא דהוה זבל על גבי הירקות ולא אזל לאיבוד משום הכי קא אסר ר' יוסי. דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא דלא קא שרו רבנן הכא אלא משום דיותר פוגם הצל בירקות ממה שמרויח בהן הזבל של נמיה כמו שאמר בבכורות פרק כל פסולי המוקדשים בהמרגיל בבכור דמה שמשביח בעור פוגם בבשר. ואכתי סבר ר' יוסי זה וזה גורם אסור. והתני' ר' יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה פי' כי עץ בעלמא הוא. ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי. ואין מרכיבין בכפניות של ערלה. ואמר רב יהודה

ו) פי' בתמיהה וכן פי' בפ"מ וכן מוכח בפנהדרין דף מז ע"ב דכ"ז דלא פיהו טומת. ז) תסר כלן ול"ל ומשנינן התם דקאזיל לאיבוד מתיר אבל הכא.

והבריך והרכיב. (ד) סם הבריך לו הרכיב יחור של עלה בתילן זקן מותריס פירותיהן מיד מע"פ שלא מלאו להן שני עלה דזה וזה גורם מותר וה"ג דמרינן בעלמא[ה] ילדה שמיבכה בזקנה בטלה. לשון אחר אם נטע המגוז של עלה שהוא מיסור הנאה ולכשיגדל ועשה נטיעה הבריכה והרכיבה בתילן להיתר מותר לתותן פירות שתותן אחר זמן בתילן נמי ע"י התילן של היתר וקשיא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי מיכא זה וזה גורם מגוז לתיסור וקרקע להיתר: **שני ליה לר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין.** לתע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא לחסור: **בגרעיני עבודת כוכבים.** של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום: **פטור.** עד שתלבה ממנה כל שבח הזבל ותהא כורה ולא יזרענה: **פרוזה.** תכתש: **מאי לאו הא.** דקתני שדה תזרע לר' יוסי היא דשמעינן ליה לתמר[ו] גבי ערלה זה וזה גורם מותר ס"ל תזרע והזרעים גדליס ע"י זבל לתיסור וקרקע להיתר (ה) הלא שמני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא לתתני' ופרה תשחט ותאכל שלא היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר לבילות: **ופא.** דקתני שדה תזרע רבנן היא לתמרי[ו] לף היא נעשית זבל כו' ופא דקתני מתני' זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה[ו] מה שמשבית בגזייה פוגם בלל: **הא ר"ח והא רבנן.** לבל לר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם לחסור ס"ל דלקתני מתני' ואי משום שומק וזורה הא שנינן ליה לעיל ואי משום עלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין: **שאור של חולין.** ושאור אחר של תרומה: **שנפלו לתוך עיסה.** של חולין: **לדי לחמץ.** עיסה זו: **אחר אחרון אחרי נא.** לותו לחרון לס של חולין נפל לחרון ביטל לת הרישון ומותר לזריס ואס של תרומה נפל לחרון לחסר לזריס: **ואמר אביי ל"ש.** לתר"ח לס לחרון חולין שמותר לתא שקדם ופילק לת החיסור קודם נפילתו של זה שבשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ועכ"פ שבשר נתן כח לאיסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחר ו) ואס לא בשביל רישון ואפ"ה כיון דלא סוה בו מעולס שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם אלא מיסור נתלה שאם נטע והבריך. פי' בקונטר' בגשון אחרון נטע ואחר כך בשנעשה נטיעה הבריך והרכיב בתילן של היתר[ח] חותו גשון עיקר ומה שהקשה בקונטר' אפי' לף הבריך והרכיב נמי לף דק לתין נקרא זה וזה גורם תלף של עלה שהוא מיסור נתלה שאם נטע והבריך והרכיב מותר וכו' שני ליה לר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין. לתע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא לחסור: **משום דאחר אחרון אחרי נא.** דקסבר גמרו בתיסור לחסור גמרו בהיתר מותר לבל היכא דנפלו בבת לתת לעולס קשור בשרשו לחסר לך זה וזה גורם מותר ס"ל: **נטל ימינה עליס.** מן התורה. מתני' היא: **חדש יותן.** שהרי נעשה וחוחזק מתיסורי הנאה: **ישן.** שבשר חוחזק ואין היסקו לחזקו תלף לתפות: **יותן.** תלף יתפו בהיסקן זה ונמלא תלף נהנה: **תפה תא תפה.** בין בחדש שלנו ובין בישן וחזר והסיקו בעלי היתר בין בישן בהיסקן של עלי תיסור הוא ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנתפית בו בחדש בהיסקן שני נתה ע"י גורם לתיסור שנתחזק בהן התנור מרתשיתו וגורם היתר להלי היסקן וקתני הפת תסורה לר"ח עד שיולין הני דמי עלים לתיסור ליס בתלת. תלתת זה וזה גורם לחסור: **תלף רבנן דשתור.** פליגי עלויה ואתרי זה וזה גורם מותר דקתני תפי' נפל תיסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא בתיסור לבדו כדי לחמץ: **תלף לעולס הא.** דקתני שהה תזרע ר' יוסי (ו) דשמעינן ליה גבי ערלה לחמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקתמר [מג:] שוהק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר תיסורין וטעמא לאו דשמעינן [מח:] משום דחזיל לתיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דתתני' דנפייה לבריסה דרבנן קתמר להו לדידהו דקתמריתו זה וזה גורם לחסור דתמרי לבל לא בימות החמה תפני שהלל יפה להן תודו לי נמי בימות הגשמים דתיכא נמי גורם דנפייה ורבנן תמרי ליכא גורם לתיסור דתמר שהשניתו בנפייה פגמו בלל: **כונל עבודת כוכבים.** שבא תלס פריס ועגלים הנשתטין לעבודת כוכבים לתקרובת עבודת כוכבים הן ותסורין בהנאה תבל תמר זבל זה לעבודת כוכבים תינו נתסר כדתניא: **הלכה כר' יוסי.** לזה וזה גורם מותר: מתני'

שאם נטע והבריך. פי' בקונטר' בגשון אחרון נטע ואחר כך בשנעשה נטיעה הבריך והרכיב בתילן של היתר[ח] חותו גשון עיקר ומה שהקשה בקונטר' אפי' לף הבריך והרכיב נמי לף דק לתין נקרא זה וזה גורם תלף של עלה שהוא מיסור נתלה שאם נטע והבריך מותר וכי שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא [א]שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן [ב]שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א [ג]בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א בדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא [ד] אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן [ה]נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה [ו]באחרים כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן [ז] אמר להו לדידי [ז]זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי [ח] מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: מתני'

שאם נטע והבריך והרכיב מותר וכי תימא שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא [א]שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן [ב]שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א [ג]בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א בדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא [ד] אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן [ה]נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן [ז] אמר להו לדידי [ז]זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי [ח] מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: מתני'

נתערבה באחרות. לף גרס ר"ת ומחרות בתמרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלתי הכרס דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לף גריס ליה ומביא ראיה מדתסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.) דפק ספיקא ודחיק התם לתכוחי תנא דסבר כוותיה ונריך להביא מדברי יהודה דבריית' דרמוני בתלן לתסר בספק ספיקא והולך לרחוק סבר לה כוותיה בתדא ופליג עלה בתדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים תופר דקתמר התם הנח לעבודת כוכבים שפיקה תסורה עד סוף העולם ותי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימת וכן תי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ושמע סבר כוותיה בתדא ור"י בר נרוך תומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא לתלף תדע שפיקא דה"פ ותחרים בתחרים כל תומן תחרים נתערבו בתחרים תו תפילו רובן דליכא למימר תיסורא ברובא תיתיה ה"נ תמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך טבעות כולן תסורות פירשו שאיש למקום תחד ותרבעים במקום תחד תרבעים תותרים דתמרינן תיסורא ברובא תיתיה: מתני'

יולין הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עני תיסור משמע ולכך תיה הפת תותרת וקשה דל"כ תפי' לף נתערבה נמי ים להתיר בהותכת הנתת העיסה לכך נרתה לפרש הנתת הפת ויתא לף פליג ר"ת בריש (ל) תדם יותן להתיר להותיך הנתת עניס שהוסק בהן ניס המלח:

והבריך והרכיב. (ד) סם הבריך לו הרכיב יחור של עלה בתילן זקן מותריס פירותיהן מיד מע"פ שלא מלאו להן שני עלה דזה וזה גורם מותר וה"ג דמרינן בעלמא[ה] ילדה שמיבכה בזקנה בטלה. לשון אחר אם נטע המגוז של עלה שהוא מיסור נתלה

פרוזה. תכתש: **מאי לאו הא.** דקתני שדה תזרע לר' יוסי היא דשמעינן ליה לתמר[ו] גבי ערלה זה וזה גורם מותר ס"ל הכא לחסור: **נטל ימינה עליס.** מן התורה. מתני' היא: **חדש יותן.** שהרי נעשה וחוחזק מתיסורי הנאה: **ישן.** שבשר חוחזק ואין היסקו לחזקו תלף לתפות: **יותן.** תלף יתפו בהיסקן זה ונמלא תלף נהנה: **תפה תא תפה.** בין בחדש שלנו ובין בישן וחזר והסיקו בעלי היתר בין בישן בהיסקן של עלי תיסור הוא ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנתפית בו בחדש בהיסקן שני נתה ע"י גורם לתיסור שנתחזק בהן התנור מרתשיתו וגורם היתר להלי היסקן וקתני הפת תסורה לר"ח עד שיולין הני דמי עלים לתיסור ליס בתלת. תלתת זה וזה גורם לחסור: **תלף רבנן דשתור.** פליגי עלויה ואתרי זה וזה גורם מותר דקתני תפי' נפל תיסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא בתיסור לבדו כדי לחמץ: **תלף לעולס הא.** דקתני שהה תזרע ר' יוסי (ו) דשמעינן ליה גבי ערלה לחמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקתמר [מג:] שוהק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר תיסורין וטעמא לאו דשמעינן [מח:] משום דחזיל לתיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דתתני' דנפייה לבריסה דרבנן קתמר להו לדידהו דקתמריתו זה וזה גורם לחסור דתמרי לבל לא בימות החמה תפני שהלל יפה להן תודו לי נמי בימות הגשמים דתיכא נמי גורם דנפייה ורבנן תמרי ליכא גורם לתיסור דתמר שהשניתו בנפייה פגמו בלל: **כונל עבודת כוכבים.** שבא תלס פריס ועגלים הנשתטין לעבודת כוכבים לתקרובת עבודת כוכבים הן ותסורין בהנאה תבל תמר זבל זה לעבודת כוכבים תינו נתסר כדתניא: **הלכה כר' יוסי.** לזה וזה גורם מותר: מתני'

נתערבה באחרות. לף גרס ר"ת ומחרות בתמרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלתי הכרס דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לף גריס ליה ומביא ראיה מדתסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.) דפק ספיקא ודחיק התם לתכוחי תנא דסבר כוותיה ונריך להביא מדברי יהודה דבריית' דרמוני בתלן לתסר בספק ספיקא והולך לרחוק סבר לה כוותיה בתדא ופליג עלה בתדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים תופר דקתמר התם הנח לעבודת כוכבים שפיקה תסורה עד סוף העולם ותי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימת וכן תי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ושמע סבר כוותיה בתדא ור"י בר נרוך תומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא לתלף תדע שפיקא דה"פ ותחרים בתחרים כל תומן תחרים נתערבו בתחרים תו תפילו רובן דליכא למימר תיסורא ברובא תיתיה ה"נ תמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך טבעות כולן תסורות פירשו שאיש למקום תחד ותרבעים במקום תחד תרבעים תותרים דתמרינן תיסורא ברובא תיתיה: מתני'

יולין הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עני תיסור משמע ולכך תיה הפת תותרת וקשה דל"כ תפי' לף נתערבה נמי ים להתיר בהותכת הנתת העיסה לכך נרתה לפרש הנתת הפת ויתא לף פליג ר"ת בריש (ל) תדם יותן להתיר להותיך הנתת עניס שהוסק בהן ניס המלח.

מסורת הש"ס

פרוזה. תכתש: **מאי לאו הא.** דקתני שדה תזרע לר' יוסי היא דשמעינן ליה לתמר[ו] גבי ערלה זה וזה גורם מותר ס"ל הכא לחסור: **נטל ימינה עליס.** מן התורה. מתני' היא: **חדש יותן.** שהרי נעשה וחוחזק מתיסורי הנאה: **ישן.** שבשר חוחזק ואין היסקו לחזקו תלף לתפות: **יותן.** תלף יתפו בהיסקן זה ונמלא תלף נהנה: **תפה תא תפה.** בין בחדש שלנו ובין בישן וחזר והסיקו בעלי היתר בין בישן בהיסקן של עלי תיסור הוא ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנתפית בו בחדש בהיסקן שני נתה ע"י גורם לתיסור שנתחזק בהן התנור מרתשיתו וגורם היתר להלי היסקן וקתני הפת תסורה לר"ח עד שיולין הני דמי עלים לתיסור ליס בתלת. תלתת זה וזה גורם לחסור: **תלף רבנן דשתור.** פליגי עלויה ואתרי זה וזה גורם מותר דקתני תפי' נפל תיסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא בתיסור לבדו כדי לחמץ: **תלף לעולס הא.** דקתני שהה תזרע ר' יוסי (ו) דשמעינן ליה גבי ערלה לחמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקתמר [מג:] שוהק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר תיסורין וטעמא לאו דשמעינן [מח:] משום דחזיל לתיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דתתני' דנפייה לבריסה דרבנן קתמר להו לדידהו דקתמריתו זה וזה גורם לחסור דתמרי לבל לא בימות החמה תפני שהלל יפה להן תודו לי נמי בימות הגשמים דתיכא נמי גורם דנפייה ורבנן תמרי ליכא גורם לתיסור דתמר שהשניתו בנפייה פגמו בלל: **כונל עבודת כוכבים.** שבא תלס פריס ועגלים הנשתטין לעבודת כוכבים לתקרובת עבודת כוכבים הן ותסורין בהנאה תבל תמר זבל זה לעבודת כוכבים תינו נתסר כדתניא: **הלכה כר' יוסי.** לזה וזה גורם מותר: מתני'

(ל) ד"ה ויולין וכו' בריש אחדש:

פה א ב ג מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הלכ' י"ד ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הלי יג סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף יג:

עין משפט
נר מצוה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' גמיר מיסורא אסור ותי גמיר בהיתירא מותר בין סלקיה: (ו) שם לבריסה לרבנן לאיסור כאן: (ז) שם מודו לי מיכה. נ"ב פירוש מודו לי לפנרמי דזה וזה גורם לתיסור היא ומ"ש לף יקרות בימות הגשמים לתמר: (ח) רש"י ד"ה והבריך או הבריך וכו' שתר לתיסור היא: (ט) ד"ה תלף יתפו וכו' ופרה תשחט ותפלל וכו' שתר ליה בין עבודת כוכבים לשאר תיסורין וקשיא לתתני' הם"ד: (י) ד"ה תלף רבנן נפלו בבת אחת עד שיהא: (יא) ד"ה תלף לעולם וכו' ר' יוסי היא דשמעי' וכו' ותא שני ליה בין עבודת כוכבים: (יב) תוס' ד"ה שתם נטע וכו' ואותו גשון וכו' בתילן זקן וזה כמו ילדה שסבכה בזקנה דבטלה אין הגדון דומה לרתיה דתפי' לת"ל דזה וזה גורם לתסר תפי' לת"ל דתתני' בין בתילן [דבשתר תיסורין] זה וזה גורם מותר תפי' לר"ת: (יג) ד"ה יולין וכו' בריש אחדש:

מוסף רש"י

אחר אחרון אני בא. שהוא גורם לת תיסורן שהיה גורם אלא שקדם וסילק את האיסור. ומכיון שנפל לו היתר מיד, דהוחזל וסילקו ועדיין לף התיסרן בטל והלך לו, ותע"ג דהויל לו קלת וטיכול זה תחרון לגמור תיסורן על ידו, תפ"ל כבר בטל לו ושוב אין תוחר ונישור לו (פסחים כז.) ולף נשלם הטיעור תפילו ע"י גילוף (לקמן עג:). **אבל לא קדם וסילק.** וגגמר על ידי שניסס ותינו יכול ליבטל, תסור, תלמת זה וזה גורם לתסור (פסחים כז.). **משום דאחר אחרון אני בא.** וטעמא משום דחזיל בתר גמר מעשה, גמרו בהיתר מותר ותפילו לף קדם וסילק לתיכא זה וזה גורם, גמרו בתיסור לתסור, תבל בשת תחת, תם נפלו בתחת לליכא גמרו בתיסור, הכי גמי דבריי, זה וזה גורם מותר (שם). דמי עניס, תכל תקום שתעינן ליה לי כתה דלף ממטי הנתה ליס המלח מודה הוא לף"ק דין לתדש יותן דין לתדש יוכן דין בתיסור פת, תלמת כיון דקתני תדש יותן תית ליה זה וזה גורם לתסור (שם).

והבריך והרכיב. (ד) סם הבריך לו הרכיב יחור של עלה בתילן זקן מותריס פירותיהן מיד מע"פ שלא מלאו להן שני עלה דזה וזה גורם מותר וה"ג דמרינן בעלמא[ה] ילדה שמיבכה בזקנה בטלה. לשון אחר אם נטע המגוז של עלה שהוא מיסור נתלה

שאם נטע והבריך. פי' בקונטר' בגשון אחרון נטע ואחר כך בשנעשה נטיעה הבריך והרכיב בתילן של היתר[ח] חותו גשון עיקר ומה שהקשה בקונטר' אפי' לף הבריך והרכיב נמי לף דק לתין נקרא זה וזה גורם תלף של עלה שהוא מיסור נתלה שאם נטע והבריך מותר וכי שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא [א]שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן [ב]שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א [ג]בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א בדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא [ד] אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן [ה]נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן [ז] אמר להו לדידי [ז]זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי [ח] מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: מתני'

יולין הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עני תיסור משמע ולכך תיה הפת תותרת וקשה דל"כ תפי' לף נתערבה נמי ים להתיר בהותכת הנתת העיסה לכך נרתה לפרש הנתת הפת ויתא לף פליג ר"ת בריש (ל) תדם יותן להתיר להותיך הנתת עניס שהוסק בהן ניס המלח.

נתערבה באחרות. לף גרס ר"ת ומחרות בתמרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלתי הכרס דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לף גריס ליה ומביא ראיה מדתסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.) דפק ספיקא ודחיק התם לתכוחי תנא דסבר כוותיה ונריך להביא מדברי יהודה דבריית' דרמוני בתלן לתסר בספק ספיקא והולך לרחוק סבר לה כוותיה בתדא ופליג עלה בתדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים תופר דקתמר התם הנח לעבודת כוכבים שפיקה תסורה עד סוף העולם ותי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימת וכן תי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ושמע סבר כוותיה בתדא ור"י בר נרוך תומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא לתלף תדע שפיקא דה"פ ותחרים בתחרים כל תומן תחרים נתערבו בתחרים תו תפילו רובן דליכא למימר תיסורא ברובא תיתיה ה"נ תמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך טבעות כולן תסורות פירשו שאיש למקום תחד ותרבעים במקום תחד תרבעים תותרים דתמרינן תיסורא ברובא תיתיה: מתני'

(ל) ד"ה ויולין וכו' בריש אחדש:

פה א ב ג מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הלכ' י"ד ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הלי יג סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף יג:

רבינו חננאל

אמר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר. ותניא בהדיא דר' יוסי מודה בהא. והנה הכפניות של ערלה והאילן שניהן גורמין לזה הפרי ומודה ר' יוסי שמותר מכלל דר' יוסי זה וזה גורם מותר סבירא ליה וכי תימא לר' יוסי שני ליה איסורא דעבודת כוכבים משאר איסורי. והתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים. וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה תני חדא שדה תיזרע ופרה תשחט. ותניא אידך שדה תבור. ופרה תרזה. מאי [ג] האי קתני שדה תזרע רבנן. והא דקתני תבור רבי יוסי (אומר) [היא] אפ"ה [ד] אם נזדעזה שרי [אלמא] דהוא סבר זה וזה גורם מותר. ולא שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבי לאיסורא דתרומה. ודחינן לא לעולם לר' יוסי שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבים לשאר איסורי. והני מתנייתא ר' אליעזר ורבנן ניתנו דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו בתוך העיסה ואין אחד מהן באחד מהן שיעור כדי לחמץ את העיסה ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא. פי' אם השאור של תרומה נפל אחרון נאסרה העיסה. ואם של חולין נפל אחרון מותר וחכמים אומרים לעולם אין העיסה אסורה אלא אם היה בשאור של תרומה שיעור כדי לחמץ לבדו. ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור לשם אומר ר' אליעזר אם נפל שאור של חולין אחרון מותר אבל לא סילקו אסור. אלמא סבר זה וזה גורם אסור. ואנפ"כ אם קדם וסילק את השאור של תרומה שרי ר' אליעזר. ודחי' וממאי דטעמא דרבי אליעזר כדאביי וכו'. אלא מהא דתנן

ג) ל"ל מאי לאו הא דקתני שדה תזרע וכו'.
ד) פי' כיצד זה הוא לף כפרש"י ותוס' תלף דגם בריית' הסניס סבירא ליה וה"ה גורם מותר ולף פליגי לך בלסתלף ול"ש.